

Віктор Якунін*

доктор історичних наук, професор,
кафедра всесвітньої історії та історії України,
Східноукраїнський національний університет
імені Володимира Даля

Руслан Гула

доктор історичних наук, доцент, Полтавський національний
технічний університет імені Юрія Кондратюка
(Полтава, Україна), gula-ruslan@i.ua

ІСТОРИЯ І ПОЛІТИКА: СУЧАСНИЙ ІСТОРИОГРАФІЧНИЙ ДИСКУРС*

У статті проаналізовано основні тенденції української історіографії на сучасному етапі розвитку вітчизняної історичної науки. На конкретних прикладах висвітлено спроби політизації історії на користь політичної кон'юнктури. Відображено місце та роль наукового середовища в протистоянні спробам монополізації моноідеологічного погляду на події минулого.

Ключові слова: українська історіографія, уряд, політика

Victor Yakunin

Doctor of Historical Sciences (Dr. hab. in History), Professor,
Department of World History and History of Ukraine,
Volodymyr Dahl East Ukrainian National University

Ruslan Hula

Doctor of Historical Sciences (Dr. hab. in History), Lecturer,
Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University
(Poltava, Ukraine), gula-ruslan@i.ua

THE HISTORY AND POLITICS: THE MODERN HISTORIOGRAPHICAL DISCOURSE

In the article the main tendencies of Ukrainian historiography in the current development of domestic historical science. In specific examples analyzed dominant views politicization of history in favor of political

---

* Стаття надійшла до редакції у грудні 2016 р., а 29 січня 2017 р. В. Якунін відійшов у вічність.

expediency. Reflected place and role of academia in opposing attempts to monopolize mono ideological view of the historical events of the past.

Keywords: *Ukrainian historiography, government, politics.*

Історія та політика завжди були тісно пов'язані. Влада у своїй внутрішній та зовнішній політиці намагалась використати історію для підсилення своєї ваги й впливу на суспільство. Це закономірно і виправдано, бо коли влада ігнорує історичний досвід, то для виправдання своєї політики вона вдається до намагань зробити історію своїм знаряддям, спотворюючи історичний процес, фальшуючи історичні факти і даючи їм антинаукові оцінки. Для цього вона спирається не на данні історичної науки, а на ідеологічні постулати певних політичних сил і на таких істориків, які готові поступатися науковою істиною, правдою історії, науковою методологією заради свого особливого положення при владі. Таке було при формуванні сталінського тоталітарного режиму, таке, на жаль, трапляється і при нинішній владі в Україні. Історики, які не підтримують оцінки історичних фактів владою, й при сталінському режимі, і зараз підпадають під політичний і кримінальний тиск, під адміністративні санкції.

Саме таке ми бачимо відносно книги авторів статті «Патриотизм и национализм: опыт и уроки истории» (К., 2015). Ця наукова монографія викликала у Львові дуже хворобливу реакцію з боку академіка НАН України С. Павлюка. 28 серпня 2015 р. на сайті Інституту українознавства НАН України було оприлюднено лист директора Інституту академіка С. Павлюка «Нажаль, небезпека на кожному кроці»¹. У ньому авторів монографії звинувачено у пропаганді гуманізму, людинолюбства «страхітливої російсько-комуністичної епохи», фальшивої інтерпретації історичних подій, опосередкованої агітації до сумніву щодо демократичності Конституції України, фальсифікації програмних засад ОУН, глузливого ставлення до особи А. Шептицького, негативного ставлення до України та міжнародної

---

¹ Нажаль, небезпека на кожному кроці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ethnology.lviv.ua/ua/news_details/0/36.html

ворожнечі через недобррозичливе ставлення до поляків, євреїв. Автор пропонує заборонити для розповсюдження вказану монографію, яка буцімто своїм змістом провокує до повалення конституційного ладу в Україні. Авторів монографії, на його думку, треба позбавити права викладацької практики, а також «можливо» висловити їм підозру у зраді Державі.

На основі цього політичного доносу полковник СБУ Львівської області А. В. Янкевич 3 вересня 2015 р. порушив проти авторів монографії кримінальну справу за ст. 161 ч. 3 КК України. У лютому 2016 р. цю «справу» направили до Бабушкінського райвідділу Національної поліції МВС м. Дніпра, а потім у квітні цього ж року її переправили до Головного слідчого управління МВС України в м. Києві. «Справа» зависла: до суду не передають і не закривають.

«Справу» проти авторів монографії порушено всупереч Конституції України (ст. 15, 24), Законів України про СБУ й МВС, Цивільного кодексу України (ст. 309, яка забороняє цензуру творчої діяльності), Загальної декларації прав людини, що була прийнята резолюцією № 217 А (III) Генеральною Асамблеєю ООН від 10 грудня 1948 р. (ст. 18, 19, 23). Мабуть, полковник СБУ А. В. Янкевич не визнає зазначених правових актів і вважає, що він достатньо знає проблеми новітньої історії України, щоб давати оцінки науковій монографії.

Спочатку звернемо увагу на стиль викладу С. П. Павлюка. Він пише: «наукоподібне читиво», «демонструючи наукове невігластво», «для цих писак», «квазівчені», «бо вони є ідеологічними динозаврами минулого». Хіба в академічному історичному середовищі припустимі такі вислови? Цей стиль нагадує стилістику сталінського «правознавця» А. Я. Вишинського на судових процесах відносно «ворогів народу» і «контрреволюціонерів» у 1930-ті рр. Початок такому стилю і політичним звинуваченням, як відомо, поклав «вождь усіх народів» Й. В. Сталін у своєму листі, опублікованому в журналі «Пролетарская революция» (1930, № 6)².

---

² Якунин В. К., Мартынов Н. Д. Клио и Сталин. – Днепропетровск: Промінь, 1998. – С. 1–53.

А тепер щодо наукової аргументації С. П. Павлюка: 1) «У цинічний спосіб проводиться спрямовано фальшива інтерпретація історичних подій, більшість яких сучасною історичною наукою обґрунтовує як такі, що об'єктивно відповідали стану суспільних процесів, об'єктивованій необхідності у руслі основної ідеї – визволення українського народу від російської окупації, званісного більшовизму, московської одержавленої православної церкви тощо».

Однак автор не навів жодного факту з нашої монографії про нібито фальшиву інтерпретацію історичних подій.

2) «Удаючись до методу протиставлення, автори постійно возвеличують відмерлу радянську епоху, її ідеологію, цинічно зневажаючи і фальсифікуючи програмні засади ОУН, трактуючи їх як епігонство фашизму, щоб викликати у невдумливого читача негативне ставлення взагалі до визвольного руху, і його провідників, що «идеологические установки и программные устремления ОУН содержат эклектическую смесь фашистского тоталитаризма..., крайнего интегрального национализма... (с. 91)», при цьому умисне спотворюючи реальність, демонструючи наукове невігластво».

По-перше, у науковій методології історії є метод порівняльно-історичний, а не протиставлення. А щодо возвеличення радянської епохи, автор не навів жодного прикладу з нашої монографії, тобто вдався до огульного звинувачення. На сторінці 91, на яку вказує автор, піддані критиці міркування одного з ідеологів ОУН Дм. Андрієвського, висловлені ним на 2-й конференції українських націоналістів у квітні 1928 р. та в ідеологічній комісії ОУН 30 січня – 1 лютого 1929 р. По-друге, автори монографії зазначили: «Во-первых, это сугубо галичанское, по языку, а по сути – дилетантское понимание идеологии при полном и абсолютном отрыве от европейской гуманистической традиции и культуры. Во-вторых, Д. Андриевский не знает и не понимает исторического опыта и уроков европейской политической культуры. В-третьих, говоря об Украине, он не имел никакого знания о Советской Украине, и потому заикнулся на Западной Украине, входящей в состав Польши. Он абсолютно не знал достижений Советской Украины в области

культури, образования, искусства, особенно в деле преодоления неграмотности населения, в обеспечении доступности для масс населения всех уровней образования, включая высшее. Не знал, что политика ВКП(б)–КП(б)У «украинизации» обеспечила приход этнических украинцев во все звенья партийной и государственной власти, что уже массово издаются газеты и журналы на украинском языке, что в Советской Украине господствующей идеологией стала не вера в Бога и национализм, как в Западной Украине, а марксистский материализм. Национализм не стал и не мог стать массовой идеологией на всей территории Украины, и все устремления украинского общества, в том числе и в особенности молодого поколения, были связаны с идеалами социализма, сочетали в себе реалистическое и утопическое»³.

А тепер звернемо увагу на те, що автори монографії торкалися досягнень не всієї радянської епохи, а лише 1920-х рр., коли не було ще ніяких масових репресій, не було культу Й. Сталіна та діяв плюралістичний НЕП в економіці, де відбулися великі зрушення в освіті, науці, культурі, тобто ніякого тоталітаризму в УСРР (як і в усьому СРСР) і близько не було. А С. Павлюк приписує нам звеличення «всієї радянської епохи», тим самим фальсифікуючи наші судження та висновки.

Щодо наших суджень стосовно програмних прагнень ОУН, називаючи їх «проявом наукового невігластва» у С. Павлюка викликає хворобливу лють наше твердження про те, «что идеологические установки и программные устремления ОУН содержат эклектическую смесь фашистского тоталитаризма..., крайнего интегрального национализма». Автор на цьому ставить крапку. А тим часом ця цитата мала продовження: «(для «украинской расы») и враждебное отношение к «жидам», большевикам и т. д.), утопические элементы раннебольшевистской программы (землю – крестьянам, фабрики и заводы – рабочим), демагогические положения о «справедливом националистичес-

---

³ Якунин В. К., Гула Р. В. Патриотизм и национализм: опыт и уроки истории. – К.: ООО «Бізнесполіграф», 2015. – С. 74–75.

ком строе» и культ Украинской Самостийной Соборной Державы»⁴.

Про спорідненість українського націоналізму з фашизмом писав відомий есеїст з української діаспори націоналістичної орієнтації Іван Лисяк-Рудницький. На його думку: «Найближчих родичів українського націоналізму слід шукати не так у німецькому чи італійському фашизмі – продуктах індустріальних, урбанізованих громадянств, як скорше серед партій цього типу в аграрних економічно відсталих народів Східної Європи: хорватські усташі, румунська Залізна Гвардія, словацькі глінківці, польська ОНР, тощо. Український націоналізм був явищем генетично самостійним, хоч у своєму розвитку він зазнавав безпосередніх впливів з боку відповідних чужоземних зразків»⁵.

До цього можна додати думки вельми оригінального історика, автора чисельних статей і книжок з проблеми модерної історії України та Центрально-Східної Європи Ярослава Грицака і дуже талановитого, об'єктивно мислячого історика Олександра Зайцева. Я. Грицак у книзі «Страсті за націоналізмом: Стара історія на новий лад» визнавав: «Попри відмінності в ідеології, молоді советські комуністи, німецькі нацисти й українські націоналісти мали багато спільного: всі вони були діти своєї епохи. Відкидання моралі, заперечення демократії, ксенофобія до «ворожих» класів чи націй, волонтаризм і тяжіння до екстремального радикалізму стали головними рисами їхнього колективного протесту в українському національному русі такі тенденції, хоча й існували задовго перед Першою світовою війною, не домінували до екстремізму, він повернув пізніше від польського націоналізму чи російського революційного руху, в 1920–1930-х роках...»⁶.

Тут можна цілком погодитись з тим, що у німецьких нацистів і українських націоналістів 1920–1930-х рр. було багато спіль-

---

⁴ Там само. – С. 91.

⁵ *Лисяк-Рудницький І.* Націоналізм. Історичні есе: в 2 т. – К.: ОСНОВИ, 1994. – Т. 2. – С. 251–252.

⁶ *Грицак Я. Й.* Страсті за націоналізмом: стара історія на новий лад. Есеї. – К.: Критика, 2011. – С. 75–76.

ного саме в тих проявах, які відмітив автор. Не можна погодитись лише з тим, що до цих націоналістів він механічно приєднав комуністів. Автору треба було б знати, що і молоді, і старі комуністи у вказані часи сповідували не ксенофобію до націй, а інтернаціоналізм, на якому будувалась вся стратегія і ВКП(б), і Комінтерну. Всяка ворожнеча до якихось націй жорстоко засуджувалася. Крім того, комуністи завжди відкидали тероризм як засіб політичної боротьби, а націоналісти УВО–ОУН навпаки застосовували його як основний засіб політичної боротьби проти польської колоніальної влади і проти комуністів КПЗУ. Навіть митрополит А. Шептицький і ГКЦ, які в цілому підтримували націоналістичний рух Західної України, засуджували тероризм ОУН. Так, О. Зайцев писав: «У 1930-х роках активними опонентами українського інтегрального націоналізму виступали ГКЦ й український католицький рух. Єпископат офіційно засуджував терористичні дії українського підпілля з огляду на те, що вони суперечать християнській етиці»⁷.

Щодо ідеології ОУН О. Зайцев писав: «Ідеологію ОУН 1929–1939 років найкраще можна окреслити, використовуючи термінологію, якої вживали самі оунівці – революційний інтегральний націоналізм недержавної нації. Її найважливішими елементами були трактування української нації як органічної цілості, визнання її інтересів вищими від інтересів будь-якої соціальної групи, інших націй і людства загалом, а також (у радикальному варіанті цієї ідеології) вимога повного підпорядкування особи національним інтересам. Стрижневою ідеєю ОУН був концепт національної революції, метою якої було б не лише здобуття незалежної української держави, а й творення нового суспільного ладу, відмінного як від капіталізму, так і від соціалізму, духовне переродження нації та формування нової людини. Виникнувши як радикальна ідеологія національного визволення з авторитарними тенденціями, впродовж 1930-х років інтегральний націоналізм ОУН набув форми... революційного тоталітарного націоналізму, який прагнув охопити собою все українське

---

⁷ Зайцев О. Український інтегральний націоналізм (1920–1930-ті роки). Нариси інтелектуальної історії. – К.: Критика, 2013. – С. 382.

суспільство, змобілізувати його на національну революцію та збудувати нову українську державу на засадах націократії»⁸.

Це об'єктивна оцінка, хоча не повна і не глибока, бо автор уникає визнання, що інтегральний націоналізм ОУН був нереалістичний, утопічний, в основному тотожний італійському фашизму і розривав зв'язок з гуманістичними традиціями Європи.

Виникають питання: І. Лисяк-Рудницький, Я. Грицак, О. Зайцев теж були невігласами? Чи може пан С. Павлюк проявляє невігластво?

С. Павлюка обурюють міркування авторів монографії про те, що А. Шептицький був здатний на виняткову езуїтську гнучкість. По-перше, у монографії не ставилася мета дати узагальнену характеристику А. Шептицькому. Автори розвідки відзначили, що 1 липня 1941 р. він вітав німецько-фашистських окупантів, й процитували цей документ. А далі надрукували ще один документ, у якому А. Шептицький і його соратники через півроку знов звертаються до Гітлера. Ось цей документ:

«Його Ексцеленції Фюрерові і Рейхсканцлеру Німецького Рейху

Адольфу Гітлеру
в Берліні.

Ваша Ексцеленціє!

Українська нація пов'язувала з розвитком ситуації у Східній Європі, яка привела у середині минулого року до війни між Німеччиною і Радянським Союзом, великі надії. Провідні кола українського народу були завжди свідомі того, що зіткнення націонал-соціалістичної Німеччини з більшовицькою Москвою було неминучим, і тільки Німецький Райх під керівництвом Вашої Ексцеленції міг бути в стані завдати більшовизмові смертельного удару. Поразка Росії повинна дати Україні можливість приєднатися до політичної системи Європи.

Під впливом керівних кіл ставлення українських мас до райху було цілком дружнім, і тому українці вітали німецьку армію із захопленням та допомагали німецьким солдатам всюди і як тільки могли...

---

⁸ Там само. – С. 326.

Недопущення українців до участі у збройній боротьбі проти їхнього споконвічного ворога пліч-о-пліч з німецькою та союзницькими їй арміями позбавило антибільшовицький табір важливого морально-політичного фактора...

Включення західноукраїнської території Галичини до Генерального губернаторства і передача Одеси разом з іншою областю під управління Румунії, не давши українському народові надії на пізніше возз'єднання їх з матірною територією, створило не менш тяжке враження. Обставини, за яких це сталося, і режим, який був введений на цих українських територіях, дають підстави вважати, що йдеться про приєднання Галичини до Польщі, а Одеси до Румунії. Рішення такого роду зводить нанівець широко задумані наміри щодо нового ладу Європи...

Інформуючи Вашу Ексцеленцію про справжній стан речей в Україні, просимо Вас усунути негативні сторони і прийняти до уваги позитивні моменти... Ми запевняємо Вашу Ексцеленцію, що провідні кола в Україні готові до якомога тіснішої співпраці з Німеччиною...»⁹.

У монографії автори дали наступну оцінку цьому зверненню: «В чем смысл обращения к Гитлеру? Это обида ползающих перед хозяином холопов и клятвенное заверение, несмотря на обиду, быть верными главному нацисту Германии. В этом ли святость митрополита? Вместе с тем справедливости ради надо отметить, что в конце своей жизни и после освобождения Украины от фашистских оккупантов незадолго перед смертью, которая наступила 1 ноября 1944 г., он передал письмо И. Сталину, в котором поздравлял его и Красную Армию с победой при освобождении Советской Украины. В этом проявилась исключительная иезуитская гибкость и политическая дальновидность признанного лидера греко-католической церкви Украины, имевшего огромное влияние на все население Западной Украины и особенно на молодежь. Он был духовным наставником всего украинского националистического движения и перед вой-

---

⁹ ОУН в 1942 році. Документи. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2006. – С. 30–32.

ной, и во время войны. Он его поддерживал не только духовно, но и материально»¹⁰.

У всіх зазначених документах видно єзуїтську гнучкість і двоїстість А. Шептицького. У зверненнях до Гітлера, вітаючи й протестуючи, він запевняє у вірності Гітлеру та його новому порядку в Європі. У той же час, А. Шептицький не протестував проти єврейського гетто у Львові, де у нелюдських умовах гинули від насильства, голоду та терору нацистів тисячі євреїв. Радянський історик К. Дмитрук у книзі «Униатские крестоносцы: вчера и сегодня» (М., 1988), посилаючись на Львівський облархів (ф. Р-368, оп. 3, спр. 133 «А», арк. 4–5; ф. 201, оп. 4 «Б», спр. 2690, арк. 53; оп. 4 «Б», спр. 2694, арк. 211; ф. 3833, оп. 1, спр. 66, арк. 6; спр. 2665, арк. 55), навів факти про письмові звернення євреїв за допомогою до А. Шептицького 5 липня, 15 липня 1941 р., 12 квітня 1942 р. Але жодної реакції з боку А. Шептицького не було, він відповідав усім одне: «У мирські справи я не втручаюся...»¹¹.

Треба визнати, що митрополит А. Шептицький дійсно проявляв гуманізм по відношенню до євреїв під час війни. І зовсім не можна погодитися з твердженням К. Дмитрука, що А. Шептицький був «фашистським». Тобто, це була видатна особистість, неабиякого розуму і вельми високого інтелекту – цього оскаржувати не можна. У той же час виникає закономірне питання: чому, маючи вагомні заслуги у порятунку євреїв, А. Шептицький і досі не має статусу «Праведника народу світу»? Причиною відмови комісії Яд ва-Шем у 1981 р. стали факти співробітництва А. Шептицького з німецькими окупантами, у тому числі його участь у створенні дивізії СС «Галичина», що й переважило чашу терезів при розумінні етичних категорій Добра і Зла.

Слід також визнати, що складна та драматична історія Східної Галичини у першій половині ХХ ст. об'єктивно робила постать митрополита Андрія не лише духовною, але й полі-

---

¹⁰ Якунин В. К., Гула Р. В. Патриотизм и национализм... С. 98.

¹¹ Дмитрук К. Е. Униатские крестоносцы: вчера и сегодня. – М.: Политиздат, 1988. – С. 253–255.

тичною фігурою з притаманними цій формі людської діяльності елементами макевіалізму. Свідома глорифікація особистості та відлакування біографії А. Шептицького істориками-націоналістами в стилі радянської історіографії зі створення образу «Великого Ильича» робить «ведмежу послугу» цій безумовно видатній історичній персоналії. Тому сьогодні складно об'єктивно оцінювати історичне місце та роль А. Шептицького. Його багатогранна діяльність не вкладається у трафаретні схеми радянських істориків та істориків-націоналістів. Ми не ставили за мету дати йому узагальнену оцінку, а відзначили лише ті факти, які мали місце у його біографії та були документально підтвержені. Для всебічного та неупередженого аналізу його діяльності, мабуть, ще не прийшов час. Це справа майбутнього, коли українське суспільство знайде консенсус між регіонами і конфесіями.

Ще одна «страшилка» «закликає до міжнаціональної ворожечі через недоброзичливе ставлення до поляків, євреїв (с. 94)». По-перше, на зазначеній сторінці жодної згадки про євреїв немає. Це – вигадка С. Павлюка. По-друге, щодо поляків, то автори розглядали не відносини між поляками та українцями у 1920–1930-ті рр. у цілому, а колоніальний режим Пілсудського та його політику «пацифікації» стосовно бунтівного українського населення Західної України, про що головний ідеологічний журнал ОУН «Розбудова нації» (1930, № 9/10) у редакційній статті «“Пацифікація” Східної Галичини» писав: «Уряд Пілсудського рішився за одним замахом ліквідувати українське питання в Польщі, способом, практикованим колись турками супроти вірмен, або царсько-російськими чорносотенцями супроти жидів. Він вислав на українські терени карні експедиції поліційних відділів і кавалерії, які чинять тепер страшні спустошення на землях Східної Галичини; нищать всі культурні й господарські надбання українського народу і люто катують мирне українське населення.

Цей ганебний дикий погром українського народу польський уряд називає «пацифікацією» Східної Галичини. Ота дика «пацифікація» зачалася в половині вересня і з кожним днем прибирає що-раз жажливіших форм... Коротко справа виглядає так:

21 вересня вирушив відділ поліції, стягнений із корінної Польщі та з учнів поліцейської школи в Мостах, числом 2000 на «усмирення» українського населення в повітах: Збараж, Бережани, Тернопіль, Сокаль, Рудка, Самбір і т. д. Рівночасно залили українські села скадрони польської кавалерії з 6 корпусу. І почалося кроваве жниво...

Вибрано насамперед ті повіти, сели та міста, де українське населення національно найсвідоміше і де найкраще розвинена культурна й господарська діяльність...

В кожнім місті та селі, куди загощила карна експедиція (тих сіл сотки) переводиться пацифікацію за такою програмою: відділ з 80 до 150 поліцаїв чи уланів оточує нагло село, щоби ніхто з мешканців не втік, опісля комендант відділу ділить своїх людей на окремі загони, що мають виконати призначені завдання. Громадському урядові дається приказ протягом 2–3 годин скласти контрибуцію, а це від 5 до 200 і більше сатнарів вівса, або іншого зерна, кілька штук свиней, худоби, кілька десятків фір паші й соломи, та крім того, для кожного жовніра, чи поліцяя приготувати оскубану курку чи гуску. В деяких місцевостях вимагають ще кілька бочок пива чи інших напоїв. Коли у призначений речинець село не встигає виконати того «замовлення», то за кару контрибуція зростає вдвічі, а війта та громадських радних так поб'ють, що вони і рушитися не можуть...

Досі знищено дощенту тисячі українських кооперативів, читалень «Просвіти» з бібліотеками, театральними приладдями, музичними струментами, словом – усю обстановку, не включаючи самих будинків. Цю руйницьку роботу переводиться не тільки по селах, але також і по містах. Всюди, де тільки є український пам'ятник, експедиція нищить його. Вандальська рука карних експедицій зачепила також Союз кооперативів і філії «Просвіти» по містах...

Цей спосіб «пацифікації» є загально прийнятою формою нищення культурних і господарських надбань та здоровля українського народу...

Маючи всюди таку необмежену «свободу», карні експедиції не відмовляли собі гвалтувати українських жінок...

Звіряче катування нещасних людей має на меті не тільки застрашати українців і понизити їх людську гідність; карним експедиціям ходить і проте, щоби тими побоями позбавити раз на все здоровля, а то й відправити на другий світ як найбільшу кількість цінних українських громадських діячів, невідгидних для польського уряду, а яких дорогою закону ніхто не міг ні карати, ні нищити. Вже тепер багато людей вмерло від побоїв; а велика кількість людей із поламаними ногами, руками, ребрами, з внутрішніми ушкодженнями, і вони в скорому часі попрощаються з життям. До тих людей належать громадяне різних станів: священники, адвокати, вчителі, лікарі, селяни, робітники, студенти...»¹².

Відносно нашого «паплюження провідних діячів новітньої української історії, культури, духовності» слід сказати, що С. Павлюк взагалі не знає, про що йдеться, та книги нашої вірогідно не читав. Тут доречно навести цитату з нашої монографії: «Но вернемся к Д. Андриевскому. Его тезисы об идеологии ОУН – это примитивная конструкция типичного представителя мещан-галичан, не знающих наследия европейских мыслителей и высокообразованных общественных деятелей, историков, литераторов, деятелей науки и искусства Украины – историка и публициста-демократа М. Драгоманова, выдающегося мыслителя и великого поэта И. Франко (который, кстати, изложил основные положения экономической теории марксизма и охарактеризовал основы будущего социалистического общества, переводил на украинский язык работы К. Маркса и Ф. Энгельса), М. Павлика, В. Стефаника, деятелей громадского и народовского движений (И. Терлецкого, В. Навроцкого, И. Пулюя, А. Чайковского и др.), просвиты»¹³.

Отже, підб'ємо підсумки. Відгук-донос академіка С. Павлюка – це ганебне явище в історії української науки, яке дискредитує Національну академію наук, яка у своїх рядах мала та

---

¹² «Пацифікація» Східної Галичини // Розбудова нації. – 1930. – № 9/10. – С. 250–252.

¹³ Якунин В. К., Гула Р. В. Патриотизм и национализм... – С. 77.

має видатних вчених – від В. Вернадського до Б. Патона, якими пишається Україна.

Окремо слід зупинитися на наслідках «експертиз» С. Павлюка для авторів монографії.

Доктор історичних наук, професор кафедри гуманітарних наук Академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного Р. В. Гула за наполегливими «рекомендаціями» командування ВВНЗ вимушений був звільнитися «за власним бажанням». Цікаво, що мотивація цієї «пропозиції» з боку командування була «аргументована» «обуренням громадськості» (тобто С. Павлюка) та сфальсифікованими листами від анонімних «героїв АТО», що містили відвертий наклеп щодо оцінки змісту й якості проведення занять викладачем.

Професора кафедри української історії та етнополітики Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара В. К. Якуніна ректор ДНУ М. В. Поляков не побажав повернути до університету, хоча наприкінці серпня 2015 р. й обіцяв. Але після того, як дізнався про відкриття кримінальної справи проти авторів монографії, змінив свою думку.

У вересні 2016 р. планувалася прес-конференція проф. В. К. Якуніна з приводу незаконного відкриття кримінальної справи за наукову монографію. Запрошувалися журналісти та історики (з історичного факультету ДНУ і технічних вишів), але ніхто не з'явився. Ніхто з істориків навіть телефоном не виказав солідарності. Підтримали телефонними дзвінками лише історики Києва, Львова, Донецька, Луганська.

Опублікована у газеті «2000» від 16 вересня 2016 р. відповідь авторів монографії «Індекс запертних мнень»¹⁴ викликала позитивну реакцію вітчизняних істориків в соціальних мережах, але на оприлюднення власної публічної позиції наважилися лише одиниці. Разом з тим, слід зазначити принципову позицію істориків-україністів Ізраїлю, Польщі, Німеччини, Швеції, Канади, Сінгапуру в оцінці антинауковій позиції С. Павлюка.

---

¹⁴ Якунин В. К., Гула Р. В. Индекс запертних мнень // 2000. – 16–22 сентября. – № 37.

Українські історики явно залякані Міністерством освіти і науки, Інститутом національної пам'яті, а також насиллям і беззаконням з боку націоналістичних громадських угруповань щодо опозиційних сил та інакодумців.

Можна навести приклад для порівняння. За часів президентства В. Ющенка Міністр освіти і науки І. Вакарчук виступив 13 квітня 2009 р. з доповіддю на розширеній науковій колегії Міністерства, де запропонував вилучити історію України з блоку гуманітарних дисциплін у внз. За ініціативи професора В. К. Якуніна була написана «Заява» професорсько-викладацького складу вишів Дніпропетровської області, який читав курс історії України. Цю «Заяву» підписали: декан історичного факультету ДНУ, професор С. І. Світленко, доцент кафедри історії України ДНУ С. М. Каюк, завідувач кафедри української історії та етнополітики ДНУ, професор О. Б. Шляхов, професор кафедри української історії та етнополітики ДНУ В. К. Якунін, завідувач кафедри історіографії, джерелознавства та архівознавства ДНУ, професор О. І. Журба, завідувач кафедри українознавства Придніпровської державної академії будівництва і архітектури, професор Г. Г. Кривчик, завідувач кафедри історії і політичної історії Національної металургійної академії України, доцент В. Т. Британ, завідувач кафедри історії і політичної теорії ДВНЗ «Національний гірничий університет», професор В. Ю. Пушкін, професор кафедри історії і політичної теорії Г. К. Швидько, завідувач кафедри українознавства Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна доцент В. В. Ковтун, завідувач кафедри історії та українознавства Українського державного хіміко-технологічного університету, доцент Н. А. Ковальова, доценти кафедри історії та українознавства П. М. Панченко та В. Л. Борисов, завідувач кафедри філософії, соціології та історії Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету, доцент В. І. Мороз, завідувач кафедри соціально-гуманітарних наук та іноземних мов Дніпропетровського державного інституту фізичної культури і спорту, доцент Л. П. Корогод, завідувач кафедри історії та українознавства Криворізького державного технічного університету, професор В. В. Стецкевич,

завідувач кафедри історії України Криворізького державного педагогічного університету, професор В. О. Шайкан, завідувач кафедри історії і соціології, професори цього університету К. Ю. Богомаз, професори Дніпродзержинського державного технічного університету Р. І. Ветров та С. П. Донченко¹⁵.

Ця заява-протест була передана до Верховної Ради. Нашу позицію підтримали історики провідних університетів України і намагання міністра щодо курсу історії України у вищих навчальних закладах були скасовані. Тоді історики не боялися, хоча Міністр освіти і науки І. Вакарчук і Президент В. Ющенко були націоналістами-героїзаторами ОУН і УПА. А зараз історики бояться за свою наукову і громадянську позицію, яка не збігається з позицією влади, бо кожного з них можуть звільнити з посади викладача або відкрити на них кримінальну справу, щоб вони не намагалися критично оцінювати ОУН і УПА, не спиралися на наукову методологію історії. Влада нав'язує історикам як імперативний еталон оцінки Інституту національної пам'яті на чолі з ідеологом радикального націоналізму В. В'ятровичем, науковий авторитет якого серед наукового співтовариства майже нульовий. Про це свідчать не тільки його наукові розробки, а й проекти законів про «декомунізацію», прийняті Верховною Радою України. Ці закони значною мірою носять антинауковий характер і суперечать фактам історії та науковій методології історії.

Отже, історики, на нашу думку, повинні відповісти на питання:

- 1) чому влада намагається зробити історичну науку знаряддям політики?
- 2) як протистояти цьому?

Велику роль у цьому повинні зіграти академічні історичні інститути, бо саме в них зібрані найавторитетніші фахівці в історичній науці.

---

¹⁵ Якунин В. К. История, идеология, политика. Жизнь и познание истории. – Днепропетровск: Герда, 2013. – С. 303–304.

REFERENCES

1. Hrycak, J. (2011). *Strasti za natsionalizmom: stara istoriia na novyj lad. Esei*. Kyiv: Krytyca. [in Ukrainian].
2. Dmitruk, K. E. (1988). *Uniatskie krestonoscy: vchera i segodnya*. Moskva: Politizdat. [in Russian].
3. Zaitsev, O. (2013). *Ukrains'kiy integral'niy natsionalizm (1920–1930-ti roky). Narisy intelektual'noi istorii*. Kyiv: Krytyca. [in Ukrainian].
4. Lisyak-Rudnitskii, I. (1994). *Natsionalizm. Istorychni ese*. (Vol. 2). Kyiv: Osnovu. [in Ukrainian].
5. Nazhal, nebezpeka na kozhnomu krotci. (2015). Retrieved from http://ethnology.lviv.ua/ua/news_details/0/36.html [in Ukrainian].
6. *OUN u 1942 rotsi. Dokumenty*. (2006). Kyiv: Institut istorii Ukrainu National'noi akademii nauk Ukrainy. [in Ukrainian].
7. «Patsifikatsiya» Shidnoi Galichyny. (1930). *Rozbudova natsii*, (9/10), 250–252. [in Ukrainian].
8. Yakunin, V. K. & Martynov, N. D. (1998). *Klio i Stalin*. Dnepropetrovsk : Promin. [in Russian].
9. Yakunin, V. K. & Gula, R. V. (2015). *Patriotizm i Natsionalizm: Opyt i uroki istorii*. Kiev: OOO «Biznespoligraf». [in Russian].
10. Yakunin, V. K. (2013). *Istoriya, ideologiya, politika*. Dnepropetrovsk: Gerda. [in Russian].
11. Yakunin, V. K. & Gula, R. V. (2000). Indeks zapretnykh mneniy. 2000, (37). [in Russian].

29 січня 2017 р. перестало битися серце Віктора Кузьмича Якуніна – доктора історичних наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України, заслуженого професора Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара.

Усе життя Віктор Кузьмич присвятив служінню Кліо. Найвищий рівень володіння інструментарієм наукової методології, неймовірна працездатність помножені на талант історика-

дослідника та принципову людську позицію дозволили Віктору Кузьмичу зайняти провідне місце серед історіографів сучасної України та здобути великий авторитет у середовищі українських істориків.

Якунін Віктор Кузьмич народився 12 жовтня 1939 р. у м. Кадієвці (нині м. Стаханов) Луганської області в родині шахтаря.

Після закінчення середньої школи, технічного училища та служби в лавах Радянської армії вступив до Дніпропетровського державного університету, який закінчив у 1968 р. за фахом викладач історії та суспільствознавства. З 1968 по 1971 рр. – аспірант кафедри історії СРСР і УРСР Дніпропетровського державного університету. Кандидатську дисертацію захистив у 1972 р., докторську – у 1990 р. Вчене звання професор отримав у 1992 р.

Викладацьку діяльність розпочав у 1971 р. на кафедрі історії КПРС Дніпродзержинського індустріального інституту. З 1978 р. – на кафедрі історії КПРС Дніпропетровського державного університету. З грудня 1990 р. по вересень 2005 р. – завідувач кафедри української історії та етнополітики. З вересня 2005 р. по квітень 2015 р. – професор цієї кафедри.

За значний особистий внесок у розвиток вітчизняної науки в травні 2013 р. Віктору Кузьмичу Якуніну було присвоєно почесне звання “Заслужений діяч науки і техніки України”.

Перу вченого-трудівника належить більше 160 наукових робіт, серед них 8 монографій та 5 науково-методичних посібників. Віктор Кузьмич підготував 13 кандидатів та 3 доктори історичних наук.

Світла пам'ять про Віктора Кузьмича Якуніна – видатного вченого, талановитого педагога, чуйну людину – назавжди залишиться у наших серцях.

Сумуємо у зв'язку зі смертю Віктора Кузьмича Якуніна та висловлюємо співчуття рідним та близьким.